

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Μ.Π.Σ. «ΣΠΟΥΔΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ»

**ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ
ΓΡΑΠΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ**

Ακαδημαϊκό Έτος 2006-07

Το κείμενο αυτό έχει στόχο να βοηθήσει τους φοιτητές/τριες στην εκπόνηση και σύνταξη των γραπτών εργασιών τους.

A. Κανόνες για μια σωστή μεταπτυχιακή εργασία

- Κατανοήστε και απαντήστε με ακρίβεια στο θέμα που σας έχει δοθεί

- Η κατανόηση του τίτλου είναι το πρώτο βήμα που θα πρέπει να κάνετε. Είναι σύνηθες στην εκπαίδευση από απόσταση ο φοιτητής να μην καταλάβει με ακρίβεια το τι ζητά η γραπτή εργασία και να έχει κατά νου άλλα πράγματα. Το σίγουρο είναι ότι σας έχουν ζητήσει να επεξεργαστείτε κάποιο θέμα που ήδη έχετε μελετήσει. Διαβάστε με προσοχή τον τίτλο της γραπτής εργασίας (ή την εκφώνηση) του θέματος και βεβαιωθείτε ότι έχετε καταλάβει τι σας ζητά και ποιες απαντήσεις θα πρέπει να δώσετε. Οι τίτλοι των γραπτών εργασιών, πολύ συχνά και του τελικού διαγωνίσματος, είναι διαφόρων τύπων. Άλλοτε παραπέμπουν στο υλικό που έχετε μελετήσει σε συνδυασμό με βιβλιογραφία, άλλοτε σε συνδυασμό στατιστικών πινάκων, άλλοτε πάλι σε σύνθεση διαφόρων απόψεων με αναφορά στα αντίστοιχα κείμενα. Όποια μορφή και αν έχει ο τίτλος, πριν ξεκινήσετε να γράφετε θα πρέπει να είστε απόλυτα σίγουροι για το ζητούμενο της εργασίας και για το γνωστικό αντικείμενο που καλύπτει.
- Όταν είστε απόλυτα σίγουροι ότι έχετε κατανοήσει τι σας έχουν ζητήσει και τι πρέπει να κάνετε, συγκεντρώστε τις σκέψεις σας και σημειώστε όλες τις έννοιες ή λέξεις-κλειδιά που θεωρείτε ότι έχουν σχέση με τον τίτλο της γραπτής εργασίας. Με αυτό τον τρόπο θα σχηματιστεί μια αρχική, πρόχειρη εικόνα του σκελετού της εργασίας σας. Αφού συγκεντρώσετε κάποιες βασικές ιδέες, τότε μπορείτε να προχωρήσετε στο επόμενο βήμα.
- Μια περίληψη της εργασίας είναι πλέον ρεαλιστική αλλά και απαραίτητη. Θα πρέπει τώρα να αναπτύξετε τις έννοιες που έχετε σημειώσει. Προσέξτε όμως: γραπτή εργασία δεν σημαίνει σκόρπιες ιδέες και πληροφορίες. Υπάρχει μια λογική που θα πρέπει να ακολουθήσετε, ώστε να έχετε ένα πλάνο με σωστή διάρθρωση.

- Οργανώστε τη δομή της εργασίας σας

Τις περισσότερες φορές οι τίτλοι των γραπτών εργασιών σας παραπέμπουν σε περισσότερα από ένα κεφάλαια. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να κάνετε μια σύνθεση από το υλικό που έχετε μελετήσει και να δώσετε μια δομημένη απάντηση. Να θυμάστε ότι ο καθηγητής σας θα αξιολογήσει και άλλες εργασίες. Το κείμενο λοιπόν θα πρέπει να ακολουθεί μια λογική σειρά, η οποία θα επεξηγεί και θα οδηγεί τον καθηγητή στους δικούς σας συλλογισμούς. Όσο πιο εύκολα καταλάβει τη δομή και οργάνωση του κειμένου σας, τόσο πιο θετική θα είναι η αξιολόγηση της γραπτής σας εργασίας.

Μια μεταπτυχιακή εργασία συνήθως έχει τρία κύρια μέρη: *εισαγωγή, κυρίως θέμα και συμπεράσματα*. Σύμφωνα με το αρχικό σας σχέδιο και την περίληψη που έχετε γράψει, μπορείτε να ξεκινήσετε. Μην ξεχνάτε να κοιτάτε σε τακτά διαστήματα τον τίτλο της εργασίας. Έτσι ελέγχετε εάν ξεφύγατε από τον στόχο και το αντικείμενό σας. Η ανάπτυξη της εισαγωγής, του κυρίως θέματος και των συμπερασμάτων είναι

κατά βάση υποκειμενικό θέμα. Υπάρχουν ωστόσο και ορισμένοι βασικοί κανόνες που οφείλετε να ακολουθήσετε.

- *Αναπτύξτε το θέμα (ή την απάντηση) με δικά σας λόγια και με βάση το πλάνο σας*

Είναι βασικό να αναπτύξετε την εργασία σας με δικά σας λόγια και όχι επαναλαμβάνοντας εκφράσεις, παραγράφους ή προτάσεις που είναι ήδη διατυπωμένες στα βιβλία της Θ.Ε. ή αλλού. Μην παρουσιάζετε ιδέες άλλων για δικές σας. Επίσης, αποφύγετε την συνεχή παράθεση αποσπασμάτων, αν δεν είναι αναγκαίο. Η αντιγραφή ισοδυναμεί με αποτυχία. Είναι καλύτερα να κρατάτε σημειώσεις από τη μελέτη του υλικού σας. Αν οι σημειώσεις είναι καλές, θα είναι σίγουρα και χρήσιμες. Μην διστάσετε να τις χρησιμοποιήσετε στη γραπτή σας εργασία. Οι σκέψεις σας θα αναπτυχθούν πολύ καλύτερα εάν ακολουθήσετε τα δικά σας λόγια και τις δικές σας εκφράσεις. Αυτός είναι ασφαλώς και ο καλύτερος τρόπος για να θυμάστε τι έχει γραφτεί σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο των κεφαλαίων που μελετάτε και να το προσαρμόσετε στις δικές σας ανάγκες. Εάν θέλετε να προσθέσετε μια παράγραφο, ή σκέψεις άλλου συγγραφέα, τότε θα πρέπει να αναφέρετε το όνομά του και την πηγή της πληροφορίας μέσα στο κείμενό σας, αλλά και στη βιβλιογραφία.

Είναι καλό να παραθέτετε τα επιχειρήματά σας και τις σκέψεις σας με δομημένο τρόπο. Η εργασία σας πρέπει να περιλαμβάνει ενότητες και υποενότητες, στις οποίες θα έχετε δώσει τον κατάλληλο τίτλο. Κάθε ενότητα και υποενότητα πρέπει να έχει περιεχόμενο που: α) να αντιστοιχεί στον τίτλο της ενότητας ή υποενότητας, β) να μην επικαλύπτεται με εκείνο των άλλων ενοτήτων και υποενοτήτων, γ) να συνδέεται και να μην αντιφάσκει με το περιεχόμενο των ενοτήτων-υποενοτήτων που προηγούνται ή έπονται.

Από παράγραφο σε παράγραφο και από ενότητα σε ενότητα, το κείμενο πρέπει να αναπτύσσει βαθμιαία, με επαγωγικό τρόπο, μια ολοκληρωμένη επιχειρηματολογία, δηλαδή την τεκμηριωμένη άποψή σας για το ζητούμενο της εργασίας.

B. Η δομή του κειμένου

Κάθε γραπτή εργασία περιλαμβάνει συνήθως τα εξής μέρη:

Εισαγωγή

Στην εισαγωγή δύο είναι τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει ο φοιτητής:

- Εξηγεί με δικά του λόγια, το θέμα, το αντικείμενο της εργασίας, ελέγχοντας συγχρόνως κατά πόσο έχει κατανοήσει αυτό που του ζητείται να αναλύσει.
- Αναφέρει πώς πρόκειται να διαρθρώσει την εργασία, πώς θα ανταποκριθεί στα ζητούμενά της, καθώς και ποια μεθοδολογία θα ακολουθήσει.

Κυρίως σώμα της εργασίας

Πρόκειται για ένα κείμενο που δεν είναι περιγραφικό, αλλά αναλυτικό και συνθετικό. Αυτό σημαίνει ότι ο φοιτητής δεν θα πρέπει να μεταφέρει μέρη ή αποσπάσματα του διδακτικού υλικού στο κείμενο του, αλλά να αναπτύξει με δικό του τρόπο τις πληροφορίες που του δίδονται στο διδακτικό υλικό ή άλλες βιβλιογραφικές πηγές.

Συμπεράσματα

Εδώ ο φοιτητής ακολουθεί τα εξής βήματα:

- Συντάσσει μια περίληψη, όπου εντοπίζει τα βασικά σημεία της εργασίας που εκπόνησε.
- Ελέγχει αν το γραπτό στο σύνολο του έχει απαντήσει στα ζητούμενα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ο φοιτητής παρουσιάζει τις βιβλιογραφικές αναφορές που έχει χρησιμοποιήσει στην εργασία του.

Γ. Η γλώσσα του κειμένου

Καλό θα ήταν ο λόγος που χρησιμοποιείτε να είναι απλός και περιεκτικός, χωρίς μεγάλες προτάσεις, ενώ ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δίνεται στην επιχειρηματολογία και την επιστημονική τεκμηρίωση των απόψεων που εκθέτετε.

Στη συνέχεια επισημαίνουμε ορισμένα από τα πιο συχνά γραμματικά, συντακτικά, αλλά και τυπογραφικά λάθη.

- Αφήνετε πάντα ένα κενό (space) μετά τα σημεία στίξης και μην «κολλάτε» τις λέξεις.
- Οι παράγραφοι δηλώνονται με τη χρήση μιας «εσοχής» (tab).
- Προσοχή επίσης στη χρήση της υποδιαστολής: Το κόμμα υποδεικνύει μικρή παύση κατά την εκφορά του λόγου. Πιο συγκεκριμένα, το χρησιμοποιούμε για να χωρίζουμε ασύνδετες προτάσεις ή λέξεις (παράδειγμα: *Ο δάσκαλος, ο μαθητής, το διδακτικό αντικείμενο, αποτελούν τρεις βασικούς πόλους της εκπαιδευτικής διαδικασίας*), μετά την κλητική (*Παιδιά, ας αρχίσουμε το μάθημα*), ή για να χωρίσουμε τις δευτερεύουσες προτάσεις από τις κύριες (*Δεν πήγαμε εκδρομή, γιατί έβρεξε*). Εξαιρεση αποτελούν οι ειδικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και οι λεγόμενες διστακτικές προτάσεις. Παραδείγματα: *Οι μαθητές πιστεύουν πως το μάθημα πρέπει να γίνεται με άλλο τρόπο. Αναρωτιούνται αν ο δάσκαλος θα συμφωνούσε μαζί τους. Φοβούνται μήπως δεν συμφωνεί.*
- Αποφύγετε τις μεγάλες προτάσεις, που ξεπερνούν τις τέσσερις-πέντε σειρές. Έχετε πάντα κατά νου το απλουστευμένο συντακτικό σχήμα «υποκείμενο-ρήμα-αντικείμενο» και προσπαθείτε να μην παρεμβάλετε μακροσκελείς δευτερεύουσες προτάσεις. Διατυπώνετε τις σκέψεις σας με τρόπο κατά το δυνατόν απλό, κατανοητό και συγχρόνως μεστό, σε σύντομες και ξεκάθαρες εννοιολογικά προτάσεις.
- Επιχειρείτε εύλογο χωρισμό των παραγράφων. Κακή επιλογή, όμως, είναι και η χρήση υπερβολικά σύντομων παραγράφων (και μάλιστα διαδοχικών) που στερούνται ανάπτυξης. Μην ξεχνάτε ότι ένα επιστημονικό κείμενο δεν πρέπει να είναι απλώς περιγραφικό. Είναι σκόπιμο να αναλύετε τα ζητήματα που προκύπτουν από τη μελέτη σας, να διατυπώνετε και τις δικές σας, κριτικές, απόψεις και να συνδέετε κατά το δυνατόν τα βιβλιογραφικά δεδομένα με τις συναφείς εμπειρίες σας.
- Αποφύγετε τη χρήση του α' ενικού προσώπου, όταν γράφετε. Όπου είναι απαραίτητο, μπορείτε να καταφύγετε στο α' πληθυντικό: *Στη συνέχεια της μελέτης μας, θα επιχειρήσουμε....* Προτιμότεροι όμως είναι άλλοι συντακτικοί τύποι: η αλλαγή του υποκειμένου (*Η παρούσα μελέτη δεν θίγει ζητήματα όπως...*), ή η

παθητική φωνή: (Στη μελέτη αυτή επιχειρείται μία νέα προσέγγιση...), που σας βοηθούν να αποφύγετε τον «ύφαλο» του α' προσώπου.

- Αποφεύγετε επίσης τους αδόκιμους τύπους της καθαρεύουσας. Καταφύγετε καλύτερα σε γλωσσικούς τύπους που σας είναι πιο οικείοι, τους οποίους θα μπορείτε και να χειριστείτε καλύτερα.
- Αν το κείμενό σας περιλαμβάνει αφήγηση στο παρελθόν, χρειάζεται προσοχή η μίξη χρόνου αόριστου και παρατατικού. Αποφύγετε τον πιο λογοτεχνικό ιστορικό ενεστώτα.
- Να προσδιορίζετε με ακρίβεια τις έννοιες λέξεων και φράσεων, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για ορολογία που έχει προκαλέσει συζητήσεις στον ερευνητικό χώρο σας.
- Συχνά είναι και τα προβλήματα που προκαλεί η χρήση του μονοτονικού συστήματος. Μην παραλείπετε να ακολουθείτε τους κανόνες του. Στο μονοτονικό σύστημα, οι μονοσύλλαβες λέξεις δεν τονίζονται. Μία από τις πιο συχνές εξαιρέσεις αποτελούν τα ερωτηματικά *πού* και *πώς*, που τονίζονται προκειμένου να ξεχωρίζουν από τους όμοιους τους συνδέσμους ή αντωνυμίες. Προσοχή όμως: το ερωτηματικό *τι* δεν τονίζεται ποτέ, αφού δεν υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης με άλλον όμοιο τύπο.
- Τέλος, για το *νι* (*ν*) της αιτιατικής πτώσης στα άρθρα, που συχνά προβληματίζει, σας υπενθυμίζουμε ότι διατηρείται μόνο όταν η επόμενη λέξη αρχίζει με φωνήεν ή με ένα από τα σύμφωνα *κ*, *π*, *τ*, *ζ*, και *ψ*. Επίσης το τελικό *ν* διατηρείται πάντα στην προσωπική αντωνυμία του τρίτου προσώπου αυτόν, τον, καθώς και στο τροπικό επίρρημα *σαν*.

Ορισμένες από αυτές και πολλές άλλες χρήσιμες ορθογραφικές και συντακτικές συμβουλές μπορείτε να βρείτε στα εξής (μικρά και εύχρηστα) βιβλία:

Παπαζαφείρη, Ι. (1994). *Λάθη στη χρήση της γλώσσας μας* (9^η έκδ.). Αθήνα: Σμίλη.

Ιορδανίδου, Α. (Επιμ.) (1999). *Οδηγός της νεοελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.

Δ. Οι βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές

Κάθε αναφορά σε γεγονότα και απόψεις που προέρχεται από εξωτερικές πηγές – βιβλία, περιοδικά, ηλεκτρονικά αρχεία, βάσεις δεδομένων, προσωπικές συνεντεύξεις, εφημερίδες, τηλεόραση, έντυπα, κ.λπ.– πρέπει να επισημαίνεται, τόσο μέσα στο κείμενο όσο και στη βιβλιογραφία, στο τέλος της εργασίας. Αυτού του είδους οι παραπομπές διασφαλίζουν τα πνευματικά δικαιώματα του συγγραφέα κατοχυρώνοντάς τον νομικά και φανερώνουν σεβασμό στους άγραφους νόμους της επιστημονικής δεοντολογίας. Ο αναγνώστης μπορεί να ελέγξει τα πλήρη στοιχεία της παραπομπής ανατρέχοντας στο τμήμα των Βιβλιογραφικών Αναφορών (ή Βιβλιογραφία), στο τέλος της εργασίας.

Οι οδηγίες και τα παραδείγματα⁽¹⁾ που ακολουθούν βασίζονται στην 5^η έκδοση (2000) του *Εγχειριδίου Συγγραφής Επιστημονικών Εργασιών της Αμερικανικής*

⁽¹⁾ **Σημείωση:** Τα παραδείγματα δίνονται σε μονό διάστιχο για λόγους οικονομίας. Στο κείμενό σας όμως φροντίστε να εμφανίζονται σε διπλό διάστιχο, όπως ακριβώς και το υπόλοιπο κείμενο.

Ψυχολογικής Εταιρείας (Publication Manual of the American Psychological Association - APA).

Βιβλιογραφικές παραπομπές (in text citations)

Οποιαδήποτε παραπομπή στις πηγές γίνεται μέσα σε ένα επιστημονικό κείμενο, συνοδεύεται απαραίτητα από το όνομα του συγγραφέα και τη χρονολογία δημοσίευσης του συγκεκριμένου κειμένου (σύστημα Harvard). Οι βιβλιογραφικές παραπομπές σημειώνονται μέσα σε παρένθεση και, εκτός από το όνομα του συγγραφέα και την χρονολογία έκδοσης, μπορεί να περιλαμβάνουν και τον αριθμό της σελίδας αναφοράς της πηγής σύμφωνα με τους κανόνες που παραθέτουμε στη συνέχεια.

Ο αριθμός σελίδας (ή σελίδων) είναι απαραίτητο να αναφέρεται στην βιβλιογραφική παραπομπή όταν παραθέτετε αυτούσιο κάποιο χωρίο από την πηγή σας. Όταν το απόσπασμα έχει έκταση μικρότερη των 40 λέξεων, τότε τίθεται σε εισαγωγικά και αποτελεί μέρος της πρότασης στην οποία εντάσσεται.

Παράδειγμα:

Σε τελική ανάλυση, η ίδια η φύση αυτών των ασυμφωνιών ταυτίζεται με αυτό που έχουν υποστηρίξει οι Howes και Stewart (1987): «Η ανάπτυξη των παιδιών ως αποτέλεσμα της καθημερινής φροντίδας δεν μπορεί να μελετηθεί χωρίς να εξετάσουμε την επιρροή του οικογενειακού περιβάλλοντος» (σελ. 429).

Όταν το απόσπασμα έχει έκταση μεγαλύτερη των 40 λέξεων θα πρέπει να παρατίθεται χωρίς εισαγωγικά στην αμέσως επόμενη σειρά με εσοχή πέντε γυπτημάτων από το αριστερό περιθώριο.

Παράδειγμα:

Όπως τονίζει η Caldwell (1987)

ίσως η πλέον παρερμηνευμένη ιδέα για την καθημερινή φροντίδα είναι πως υποκαθιστά αντί να συμπληρώνει την οικογενειακή φροντίδα. Κάτι τέτοιο όμως είναι εσφαλμένο για δύο τουλάχιστον λόγους (σελ. 4).

Όταν αποδίδετε με δικά σας λόγια μια ιδέα (αποτελέσματα έρευνας κ.λπ.) που προέρχεται από κάποια άλλη εργασία, δεν είναι απαραίτητος ο αριθμός σελίδας, εκτός αν πρόκειται για μακροσκελή αναφορά (βλ. προηγούμενη παράγραφο). Για τις ηλεκτρονικές πηγές, οι οποίες σπάνια έχουν αριθμούς σελίδας, χρησιμοποιείται η αρίθμηση των παραγράφων.

Παραδείγματα βιβλιογραφικών παραπομπών κατά περίπτωση

- Όταν τα ονόματα των συγγραφέων αποτελούν λειτουργικό τμήμα της δομής μιας πρότασης, τότε ο χρόνος έκδοσης εμφανίζεται σε παρένθεση αμέσως μετά τα ονόματα (επώνυμα) των συγγραφέων.

Παράδειγμα:

Οι Wirth και⁽²⁾ Mitchell (1994) διαπίστωσαν πως υπήρχε μια μείωση

- Όταν η αναφορά στους συγγραφείς της πηγής σας δεν εντάσσεται στην κανονική δομή της πρότασης τότε, τόσο τα ονόματα (επώνυμα) των συγγραφέων όσο και η χρονολογία έκδοσης, αναγράφονται μέσα σε παρένθεση και χωρίζονται από ένα κόμμα (,).

Παράδειγμα:

Από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας διαπιστώθηκε η ύπαρξη σημαντικών διαφορών ως προς το φύλο (Gartner, Larson, &⁽³⁾ Allen, 1991• Koenig, 1990• Levin & Vanderpool, 1991• Maton & Pargament, 1987• Paloma & Pendleton, 1991• Payne, Bergin, Bielema, & Jenkins, 1991).

- Όταν έχετε χρησιμοποιήσει δύο (ή περισσότερα) κείμενα-πηγές του ίδιου συγγραφέα με ίδια χρονολογία έκδοσης, τότε δίπλα στο έτος πρέπει να προσθέσετε αλφαβητικούς δείκτες (π.χ. Caldwell, 1987a), τα οποία δεν θα παραλείψετε να σημειώσετε με την ίδια σειρά και στις Βιβλιογραφικές Αναφορές (ή Βιβλιογραφία).
- Όταν το κείμενο έχει δύο συγγραφείς αναφέρονται και οι δύο κάθε φορά που χρησιμοποιείτε την συγκεκριμένη πηγή.
- Όταν το κείμενο έχει περισσότερους των δύο συγγραφείς (έως πέντε) τότε αναγράφονται τα ονόματα όλων των συγγραφέων μόνο την πρώτη φορά που αναφέρεται η συγκεκριμένη πηγή. Για όλες τις υπόλοιπες φορές που θα χρησιμοποιηθεί το δημοσίευσμά τους, αρκεί το επώνυμο του πρώτου συγγραφέα και η συντομογραφία «κ.συν.» (= και συνεργάτες) [στα αγγλικά «et al.»].

Παράδειγμα:

Επίσης διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές και ως προς την ηλικία (Πετρόχειλου, Χατζηδήμου, & Νεοφύτου, 1985). Σύμφωνα με την Πετρόχειλου κ.συν. (1985) δεν μπορεί να υπάρχουν

- Όταν το κείμενο έχει περισσότερους των έξι συγγραφέων (συλλογικό έργο), τότε αναφέρεται το επώνυμο του πρώτου συγγραφέα ακολουθούμενο από την συντομογραφία «κ.συν.» κάθε φορά που παραπέμπουμε στο κείμενό τους (ακόμη και την πρώτη φορά).
- Όταν θέλουμε να παραπέμπουμε σε μια πηγή που δεν έχουμε διαβάσει, αλλά αυτή περιέχεται σε κάποιο κείμενο που έχουμε μελετήσει, τότε χρησιμοποιούμε τη

⁽²⁾ **Σημείωση:** Ο σύνδεσμος «και» χρησιμοποιείται στην περίπτωση που το κείμενο της πηγής σας έχει περισσότερους του ενός συγγραφείς.

⁽³⁾ **Σημείωση:** Το σύμβολο «&» χρησιμοποιείται στην περίπτωση περισσότερων του ενός συγγραφέων. Προσέξτε επίσης πως στην περίπτωση που παραθέτουμε περισσότερες της μιας πηγές, αυτές παρατίθενται σε αλφαβητική σειρά με βάση το αρχικό γράμμα του επώνυμου του πρώτου συγγραφέα. Οι πηγές χωρίζονται μεταξύ τους με άνω τελεία.

συντομογραφία «όπ. ανάφ.» (= όπως αναφέρεται) (στα αγγλικά «as cited in...») όπως φαίνεται στο παρακάτω παράδειγμα:

Παράδειγμα⁽⁴⁾:

Ο Kleinman (1981, όπ. αναφ. στο Cunningham-Burley, 1990), υποστήριξε πως η “ασθένεια” προσδιορίζεται κατ’ αρχάς στο κοινωνικό πεδίο.

Βιβλιογραφικές αναφορές (references)

Η σωστή παρουσίαση των πηγών (βιβλιογραφικές αναφορές) έχει βαρύνουσα σημασία κατά τη συγγραφή ενός επιστημονικού κειμένου. Οι συγγραφείς τους οποίους επικαλούμαστε πρέπει να αναφέρονται στο τέλος της εργασίας με αλφαβητική σειρά (και χωρίς να αριθμούνται). Στην περίπτωση που η βιβλιογραφία περιλαμβάνει και αναφορές σε ξένα συγγράμματα, είναι δυνατόν να χωριστεί σε ελληνική και ξενόγλωσση. Είναι προτιμότερο όμως να διατηρείται ενιαία βιβλιογραφία και να τηρείται η μεικτή αλφαβητική σειρά με βάση τον παρακάτω πίνακα:

Aα	Aa	Hη	--	Nv	Nn	Yυ	Uu
Bβ	Bb	--	Hh	Ξξ	--	--	Vv
Γγ	Cc	Θθ	--	Oο	Oo	--	Ww
Δδ	Dd	Iι	Ii	Ππ	Pp	Φφ	--
Eε	Ee	--	Jj	--	Qq	Xχ	Xx
--	Ff	Kκ	Kk	Ππ	Rr	Ψψ	--
Zζ	--	Λλ	Ll	Σσ	Ss	Ωω	--
--	Gg	Mμ	Mm	Tτ	Tt	--	Zz

Κάθε βιβλιογραφική αναφορά πρέπει να περιλαμβάνει τα εξής στοιχεία :

- για **Βιβλία**: Επώνυμο συγγραφέα, Αρχικά του μικρού ονόματος του. (Χρόνος έκδοσης). *Τίτλος βιβλίου*. Τόπος έκδοσης: Εκδοτικός οίκος.
- για **Άρθρα**: Επώνυμο συγγραφέα, Αρχικά του μικρού ονόματος του. (Χρόνος έκδοσης). Τίτλος άρθρου. *Τίτλος περιοδικού, Τόμος, Σελίδα(-ες)*.

Συγγραφείς: Παρατίθενται κατ’ αλφαβητική σειρά. Στη περίπτωση περισσότερων του ενός συγγραφέων, τα ονόματά τους χωρίζονται με κόμμα (,). Όταν υπάρχουν περισσότεροι των επτά συγγραφέων (συλλογικό έργο) αναγράφονται τα ονόματα των έξι πρώτων και ακολουθεί η συντομογραφία «κ.συν.» για όλους τους υπόλοιπους. Αν δεν αναφέρεται συγγραφέας του κειμένου, ο τίτλος της βιβλιογραφικής αναφοράς ξεκινά με τον τίτλο του κειμένου.

⁽⁴⁾ **Σημείωση**: Στο τμήμα των Βιβλιογραφικών Αναφορών παραθέτουμε τα στοιχεία της πηγής που έχουμε μελετήσει. Έτσι, στο παραπάνω παράδειγμα αναφέρουμε τα στοιχεία του κειμένου της Cunningham-Burley, 1990.

Έτος έκδοσης: Αναγράφεται σε παρένθεση αμέσως μετά τα ονόματα των συγγραφέων. Διαχωρίζεται από τον τίτλο του βιβλίου ή του άρθρου από μία τελεία (.). Αν δεν είναι γνωστή η ημερομηνία έκδοσης, χρησιμοποιήστε τα αρχικά «χ.χ.» (= χωρίς χρονολογία) (στα αγγλικά «n.d.»). Το ίδιο ισχύει και για την βιβλιογραφική παραπομπή.

Πλάγια στοιχεία: Με πλάγια στοιχεία αναγράφονται οι τίτλοι των βιβλίων, οι τίτλοι των περιοδικών, ο αριθμός τόμου του περιοδικού.

Παραδείγματα βιβλιογραφικών αναφορών (επιλεγμένες περιπτώσεις)

1. Άρθρα

Καραγιάννης, Κ. (1994). Η παιδαγωγική του σύγχρονου κόσμου. *Επιθεώρηση Αγωγής*, 48, 75-102.

Murzynski, J., & Degelman, D. (1996). Body language of women and judgments of vulnerability to sexual assault. *Journal of Applied Social Psychology*, 26, 1617-1626.

Tinic, S. (1997). United Colors and United Meanings: Benetton and the Commodification of Social Issues. *Journal of Communication*, 47, 3-45.

2. Βιβλία

Πιαζέ, Ζ. (1988). *Η ψυχολογία της νοημοσύνης*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Vazey, J. (1967). *Education in the modern world*. New York: McGraw-Hill.

2α. *Βιβλίο σε 2^η ή άλλη αναθεώρηση (edition) - όχι επανέκδοση (reprint)* [στην αναθεώρηση διαφέρουν οι σελίδες]

Hallahan, D.P., & Kauffman, J.M. (1982). *Exceptional children* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Φίλιας, Β. κ.συν. (2001). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών* (2^η έκδ.). Αθήνα: Gutenberg.

2β. *Όταν συγγραφέας έχει αναλάβει την έκδοση του βιβλίου του*

Αθανασοπούλου, Δ. (1980). *Περιγραφική στατιστική*. Πειραιάς: Ιδίας.

2γ. *Δύο ή περισσότεροι συγγραφείς*

Barzun, J., & Graff, H.F. (1977). *The modern researcher*. New York: Harcourt, Brace, Jovanovich.

Morgan, M., Caplan, M., & Manning, N. (1985). *Sociological approaches to health and medicine*. London: Croom Helm.

2δ. *Επιμέλεια βιβλίου (editing)*

Mitchell, J.V. (Ed.) (1985). *Mental measurement yearbook* (9th ed.). Highland Park,

- NJ: Gryphon Press.
- Melhuish, E.C., & Moss, P. (Eds.) (1991). *Day care for young children*. London: Tavistock/Routledge.
- Τσιάντης, Γ., & Δραγώνα, Θ. (Επιμ.) (1999). *Μωρά και μητέρες*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- 2ε. Για κεφάλαιο βιβλίου που βρίσκεται σε επιμέλεια τόμου (Σημείωση: εδώ υπογραμμίζεται ο τίτλος του βιβλίου κι όχι ο τίτλος του κεφαλαίου. Προσέξτε το «Στο: ...» ή «In ...»)
- Backett, K. (1990). Study health in families. In S. Cunningham-Burley & N. McKeganey (Eds.), *Reading in medical sociology* (pp. 189-221). London: Tavistock/Routledge.
- Βέλτσος, Γ. (1988). Εξουσία και τηλεόραση. Στο: Κ. Ναυρίδης, Γ. Δημητρακόπουλος, & Γ. Πασχαλίδης (Επιμ.), *Τηλεόραση και επι-κοινωνία* (σελ. 117-124). Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Πανοπούλου-Μαράτου, Ο. (1987). Η ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη στη βρεφική και νηπιακή ηλικία. Στο: Γ. Τσιάντης & Σ. Μανωλόπουλος (Επιμ.), *Σύγχρονα θέματα παιδοψυχιατρικής* (τομ. 1, μέρος 1, σελ. 3-30). Αθήνα: Καστανιώτης.

2στ. Για επίσημες αναφορές από ομάδα συγγραφέων (*corporate authorities*)

Οι αναφορές οι οποίες δεν είναι αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας συγκεκριμένων ατόμων (κατ' ανάθεση ή κατ' εντολή έρευνα) θα πρέπει να παρουσιάζονται με το όνομα του ιδρύματος/οργανισμού που ανέλαβε την έκδοση. Δεν θα πρέπει να αναφέρεται το όνομα του προέδρου ή του επιστημονικού υπεύθυνου της ερευνητικής ομάδας ή προγράμματος –όπως πολύ συχνά συμβαίνει– παρά μόνο σε παρένθεση.

American Psychological Association (2000). *Publication manual* (5th ed.). Washington, DC: Author.

Department of Health & Social Security (1979). *Royal commission on the National Health Service* (President Sir Alec Merrison). London: HMSO.

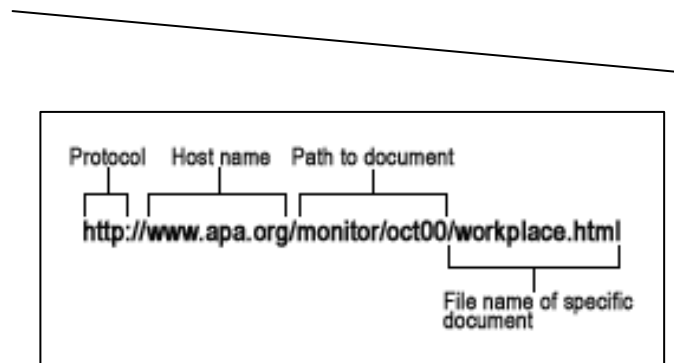
2ζ. Για τμήμα από σειρά βιβλίων

Torman, L.M., & Oden, M.H. (1947). *Genetic studies of genius series* (Vol. 4: The gifted child grows up). Stanford, CA: Stanford University Press.

3. Πηγές από το διαδίκτυο

Τα βασικά στοιχεία που πρέπει να παρατίθενται είναι τα εξής:

Επώνυμο του συγγραφέα, Αρχικά του μικρού ονόματος. (Ημερομηνία συγγραφής της εργασίας, εφόσον αναφέρεται). *Τίτλος της εργασίας*. [πρωτόκολλο και διεύθυνση] [διαδρομή] (ημερομηνία επίσκεψης-πρόσβασης στην συγκεκριμένη ιστοσελίδα ή δικτυακό τόπο).

3α. Κείμενο στο διαδίκτυο με ημερομηνία

Degelman, D., & Harris, M.L. (2000). *APA style essentials*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Vanguard University, Department of Psychology: http://www.vanguard.edu/psychology/index.cfm?doc_id=796 (18/5/2000).

Johnson-Eilola, J. (1994). *Little machines: Rearticulating hypertext users*. <ftp://daedalus.com/Pub/CCCC95/johnson-eilola> (10 Feb. 1996).

Burka, L.P. (1993). A hypertext history of multi-user dungeons. *MUDdex*. <http://www.utopia.com/talent/lpb/muddex/essay/> (13/1/1997).

Tilton, J. (1995). *Composing good HTML* (Vers. 2.0.6). <http://www.cs.cmu.edu/~tilt/cgh/> (1/12/1996).

VandenBos, G., Knapp, S., & Doe, J. (2001). Role of reference elements in the selection of resources by psychology undergraduates. *Journal of Bibliographic Research*, 5, 117-123. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://jbr.org/articles.html> (13/9/2001).

3β. Κείμενο στο διαδίκτυο χωρίς ημερομηνία

Nielsen, M.E. (n.d.). *Notable people in psychology of religion*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.psywww.com/psyrelig/psyrelpr.htm> (3/8/2001).

GVU's 8th WWW user survey. (n.d.). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.cc.gatech.edu/gvu/usersurveys/survey1997-10/> (8/9/2000).

3γ. Κείμενο στο διαδίκτυο χωρίς ημερομηνία και χωρίς συγγραφέα

Gender and society. (n.d.). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.trinity.edu/~mkearl/gender.html> (3/12/2001).

Ε. Η εμφάνιση των εργασιών

- i. Χρησιμοποιείτε φύλλα χαρτιού A4 για να γράφετε τις εργασίες σας. Σκόπιμο είναι να αφήνετε κάποιο περιθώριο στην άκρη κάθε σελίδας ώστε να διευκολύνεται ο Καθηγητής-Σύμβουλος να γράφει τα σχόλιά του.
- ii. Το κείμενό σας είναι σκόπιμο να είναι δακτυλογραφημένο.
- iii. Είναι σημαντικό το κείμενό σας να προσεγγίζει κατά το δυνατόν (και, κυρίως, να μην ξεπερνά) τον αριθμό λέξεων (ή σελίδων) που προβλέπει η εκφώνηση

κάθε εργασίας. Με αυτό τον τρόπο ασκείστε να συγκροτείτε τις σκέψεις σας και το αποδεικνύετε έμπρακτα με το κείμενό σας.

- iv. Αριθμείτε τις σελίδες της εργασίας σας. Για τη συγκράτηση των φύλλων χρησιμοποιείτε απλό συνδετήρα.
- v. Για την διαμόρφωση της σελίδας του κειμένου χρησιμοποιείτε τις ακόλουθες υποδείξεις-προδιαγραφές:

<i>Γραμματοσειρά:</i>	Times New Roman
<i>Μέγεθος γραμματοσειράς</i>	12
<i>Περιθώρια:</i>	Επάνω: 2,54 εκ. Κάτω: 2,54 εκ. Αριστερά: 3,17 εκ. Δεξιά: 3,17 εκ.
<i>Διάστιχο:</i>	Διπλό
<i>Αρίθμηση σελίδων:</i>	Κεφαλίδα – δεξιά
<i>Στοίχιση κειμένου:</i>	Πλήρης

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία υπολογίζεται πως μια σελίδα A4 περιέχει περίπου 250-300 λέξεις (πλήρες κείμενο)* μια εργασία 2.500 λέξεων καλύπτεται σε περίπου 8-10 σελίδες και μια εργασία 3.000 λέξεων σε 10-12 σελίδες.